

מבט על, גיליון 661, 3 בפברואר 2015

מלחמתה של מצרים בחצי-האי סיני – לא שלה בלבד

יום שוייצר

מצרים נמצאת כיום בעיצומה של מלחמה, השייכת לקטגוריה של "מלחמה בעצימות נמוכה". מלחמה זו מייצגת דפוס רווח של המערכות הצבאיות בראשית המאה ה-21: מערכות תת-קונבנציונאליות, בין צבאות ושרותי הביטחון של מדינות נגד צבאות טרורילה – ארגונים היררכיים חמושים, המשלבים טקטיקות של טרור וגרילה, הפועלים בקרב אוכלוסיות אזרחיות. אוכלוסיות אלה, אשר לעיתים נותנות להם מחסה וסיוע – אם בכפייה או מתוך הזדהות – הן אלה שתמיד סובלות את תוצאותיה המרות של המלחמה.

מלחמתה של מצרים, המתנהלת נגד גורמי הג'יהאד הסלפי בעיקר בחצי-האי סיני, חלחלה גם לרחובות עריה המרכזיות של המדינה. המלחמה בסיני, היא, אם כן, רק חלק ממערכה רחבת היקף. מערכה זו מתנהלת בשנים האחרונות גם בתחומן של מדינות נוספות במזרח התיכון. משטרים במדינות אלה נאבקים למנוע את התפשטותו של הג'יהאד הסלפי הלוחמני, אשר שואף להשליט בהן משטר אסלאמי-הלכתי, על פי המודל של משטר הטאליבאן ששלט באפגניסטן בין השנים 1996 – 2001.

ההתקפה שבוצעה ב-29 בינואר 2015 באזור אל-עריש ושייח זוויד בצפון סיני על ידי חוליות חמושות, אשר מנו כשישים תוקפים, התמקדה ביעדי משטרה וצבא. אולם, גם יעדים אזרחיים נפגעו, תוך גרימת מותם של שלושים ושניים בני אדם. ההתקפה כללה ירי מרגמות, ולפחות שלושה פיגועי התאבדות. במקביל בוצעו פיגועים גם בפורט סעיד ובאלכסנדריה.

את המתקפה ביצע ארגון אנצאר בית אל-מקדס, אשר מאז נשבע אמונים בנובמבר 2014 למנהיג 'המדינה האסלאמית (דאע"ש) אבו באכר אל בגדאדי, והכפיף עצמו לארגון זה, מכנה את עצמו בשם "וילאית סיני". הארגון החל לפעול בסיני בשלהי 2011 בעקבות ההתקוממות שפרצה במצרים נגד משטרו של חוסני מובראכ. חברים בארגון, תושבי רצועת עזה מוותיקי תנועת חמאס, וכן בדווים מקומיים, שאימצו את התפישה הג'יהאדיסטית סלפית וחברו לפעילים ותיקים מקרב ארגוני הטרור המצריים, שתמכו באל-קאעדה או השתלבו בשורותיו. פעילים אלה נמלטו מהכלא המצרי או שוחררו ממנו לאחר הפלת משטר מובראכ. כן חברו לארגון זה לוחמים זרים, אשר הסתננו למצרים מגזרות לחימה שונות בהן מעורבים ארגוני ג'יהאד – ביניהן לוב, תימן, מאלי – חלקם הצטרפו ל-אנצאר בית אל-מקדס בהוראת דאע"ש.

ההתקפה בצפון סיני הייתה עוד חוליה בשרשרת של התקפות טרור רצחניות ורבות נפגעים שביצע ארגון אנצאר בית אל-מקדס בשנים האחרונות, זאת לצד התקפות, המתבצעות מדי יום נגד כוחות צבא ומשטרה המוצבים בסיני. בין הפיגועים הבולטים: המתקפה שגרמה למותם של 16 חיילים ברפיח בזמן צום הרמדאן (אוגוסט 2012), הריגתם של 21 חיילים סמוך לגבול עם לוב (יולי 2014), הוצאתם להורג בדם קר של 25 חיילים (אוגוסט 2013), וההתקפה שגרמה למותם של 31 חיילים (אוקטובר 2014).

במצרים ניכרת רגישות רבה לפגיעה בצבא, הנחשב סמל לכבוד הלאומי. אי לכך, סדרת המתקפות חייבה את מצרים לצאת למלחמת חורמה נגד התוקפים בסיני. עם זאת, סביר להניח שכל מדינה היתה נוקטת תגובה קשה לפגיעה שיטתית ובסדר גודל כזה, שגורמות המתקפות המבוצעות על ידי פעילי הג'יהאד בסיני.

יעד נוסף לפעילות הנגד של כוחות הביטחון המצריים הוא ארגון חמאס, השולט ברצועת עזה. קהיר רואה בחמאס גורם מרכזי, המעורב בהקמתו של ארגון אנצאר בית אל-מקדס וכזה האחראי לאזור המהווה מפקדה עורפית החיונית להמשך פעילותו. על כן הכריזה מצרים על הזרוע הצבאית של חמאס – עז א-דין אל-קסאם – כארגון טרור. הקשר בין חמאס ועזה לטרור בסיני הוא הסיבה לכך, שמצרים הקימה רצועת בטחון שרוחבה כקילומטר בגבולה עם הרצועה. כן

פועלת מצרים להריסת תשתית המנהרות הנרחבת שבנה חמאס ושדרכה הוברחו אמצעי לחימה ופעילי טרור מרצועת עזה לסיני ובחזרה לשטח הרצועה, כדי למצוא בה מחסה.

מקור דאגה עבור מצרים מהווה גם פרישת חסותו של ארגון 'המדינה האסלאמית' על אנצאר בית אל-מקדס. תמיכת 'המדינה האסלאמית' ב-אנצאר בית אל-מקדס במימון, באספקת אמצעי לחימה ובכוח אדם, מעניקה למערכה שמנהלת מצרים בסיני חשיבות רבה, החורגת משמירה על יציבות המשטר והגנה על ביטחונה הלאומי של מצרים. הצלחת משטרו של א-סיסי לתת מענה אפקטיבי למתקפת הטרור של אנצאר בית אל-מקדס ושותפיו תשפיע ותקרין גם על יכולתן של מדינות אחרות באזור – לוב, תימן, ירדן – להתמודד עם גורמי הג'יהאד הסלפי. הצלחה זו גם תסייג את הרושם המאיים, הבלתי ניתן לעצירה, שיוצרת תנופת הכיבושים של 'המדינה האסלאמית' בעיראק ובסוריה.

הקשר בין גורמי הג'יהאד, ששמו להם את מצרים כמטרה, לבין 'המדינה האסלאמית', אינו מוגבל לתחומי סיני. תומכי 'המדינה האסלאמית', אשר השתלטו על העיר דארנה ועל ערים נוספות בלוב, היו מעורבים גם בפיגועי טרור, שבוצעו במצרים באזור הגבול עם לוב. זאת ועוד, דוברי 'המדינה האסלאמית' דחקו בארגון אנצאר בית אל-מקדס להפיל את משטרו של א-סיסי. אלה עדויות מוחשיות לכוונותיהם להפוך את הגבול הלובי-מצרי לזירת לחימה פעילה ואת לוב לעורף תשתיתי ולוגיסטי לפעילותם.

מקור נוסף לדאגה המצרית, הוא ההתחממות בגזרת ירדן. בירדן גובר אי-השקט הפנימי על רקע המשא ומתן המתנהל בין ירדן לבין 'המדינה האסלאמית' לגבי שחרורו של הטייס הירדני שנפל בשבי לאחר שמטוסו הופל בסוריה. התסיסה ניכרת בעיקר מצד גורמים אסלאמיים ובהם תומכי 'המדינה האסלאמית', המוחים נגד השתתפותה של ירדן בקואליציה הבינלאומית, שמובילה ארצות הברית נגד 'המדינה האסלאמית'. הוצאתו להורג של עיתונאי יפני, שנפל בשבי הארגון, נוסף לסירובם של שובי הטייס הירדני לספק אות חיים ממנו, אינם מבשרים טובות. עם זאת, ניתן לשער, כי גם הסלמה במחאה בקרב חוגים אסלאמיים בירדן לא תשנה את גישתה של הממלכה אשר לצורך במאבק נחוש ב'מדינה האסלאמית', וכי היא לא תיסוג משותפותה הפעילה בקואליציה המנהלת את המלחמה נגדו.

למערכה שמנהלת מצרים בסיני יש משמעות רבה גם עבור ישראל. ארגון אנצאר בית אל-מקדס ביצע בעבר מתקפות נגד ישראל: בין היתר - התקפה בכביש 12 המוביל לאילת; ירי רקטות לעבר אילת לפני ובמהלך מבצע "צוק איתן"; שיגור מתאבד אל מעבר כרם שלום, שחוסל על ידי המצרים בטרם ביצע את זממו. אירועים אלה, לצד קשריו ההדוקים עם ארגונים הפעילים ברצועת עזה – בראש ובראשונה חמאס, ולצדו 'מג'לס שוראתי' 'המוג'אהדין בפאתי ירושלים', 'צבא האסלאם', ועדות ההתנגדות, ועוד – מחזקים את שותפות האינטרסים בין ישראל לבין מצרים בנושא זה. עניין משותף זה של שתי המדינות זוכה ליתר תוקף על רקע הצהרותיו המפורשות של אנצאר בית אל-מקדס להמשיך ולפעול ישירות נגד ישראל.

הסלמה במאבקו של אנצאר בית אל-מקדס נגד ישראל עלולה להוות אתגר מורכב לחילי צה"ל ואזרחי ישראל. לארגון יכולת צבאית גבוהה, מוכחת: התקפותיו מתבצעות על ידי חוליות רבות משתתפים, המונות לעיתים בין עשרה לכמה עשרות תוקפים חמושים היטב ומצוידים ברקטות, מרגמות, מטולי רקטות וטילים. כן עשה הארגון שימוש בטקטיקת המתאבדים.

ההערכה, כי אנצאר בית אל-מקדס ישוב לפעול נגד ישראל, נשענת על ניסיון העבר הקרוב, פעילותו הנוכחית של הארגון בחצי-האי סיני וקשריו ההדוקים עם ארגוני הטרור הפעילים ברצועת עזה. יתכן אף שיעשה זאת בהנחיית 'המדינה האסלאמית', הרואה בישראל שותפה ומסייעת לקואליציה הבינלאומית, הנאבקת נגדו בסוריה ובעיראק. כך על פי דבריו של בגדאדי, בנאום שנשא בינואר 2015.

לכן, כל סיוע מודיעיני, מבצעי ומדיני, שיכולה ישראל להגיש למשטרו של א-סיסי, ובכלל זאת תמיכה בשיפור קשריו עם ארצות הברית כמו גם נכונות לשקול בחיוב בקשות מצד מצרים להרחיב את נוכחותה הצבאית בסיני, ישרתו את האינטרסים הביטחוניים של ישראל, את מערכת היחסים הכוללת בין ישראל למצרים, ואת המערכה הבינלאומית המתחייבת לבלימת התפשטותו של ארגון 'המדינה האסלאמית' ושותפיו.

תודה לאב ברא"ס, מתמחה בתכנית המחקר לטרור ומלחמה בעצימות נמוכה במכון למחקרי ביטחון לאומי, על סיועו באיסוף המידע למאמר זה.